

Posudek na diplomovou práci Bc. Davida Liguše
„Vývoj a současná diferenciacie úmrtnostních a zdravotních poměrů v Evropě“

Předkládaná diplomová práce se skládá celkem ze 148 tiskových stran, z čehož je 122 stran vlastního textu. Patří tedy k pracem obsáhlejší. Autor se tématu věnoval z větší šířky, nejen z hlediska klasické demografie (úmrtnosti), ale i kontextuálně (zdravotní poměry), což je přístup určitě vhodný. Práce je rozdělena do šesti dále strukturovaných kapitol: 1. Úvod, 2. Diskuse s literaturou, 3. Data a metodologie, 4. Vývoj úmrtnosti v Evropě od konce druhé světové války do současnosti, 5. Současný stav úmrtnosti v Evropě a 6. Závěr. Následuje Seznam použité literatury a dat a Přílohy.

V první kapitole vymezuje autor východiska své práce (populační stárnutí, zdravotní stav) a hypotézy, kterým se hodlá ve své práci věnovat. Druhá kapitola je orientována na literaturu z oblasti analýzy úmrtnosti a zdravotního stavu obyvatelstva, přehledná je část věnovaná teoretickým konceptům úmrtnosti a nemocnosti, navzájem si konkurujících koncepcí budoucího vývoje hlavních příčin úmrtnosti je celá řada – růst až pandemie nemocí endokrinních (diabetes), neurodegenerativních (Alzheimer), autor práce vybírá z literatury určitě ty klíčové (např. Omran).

Třetí kapitola je věnována použitým datům, v úvodu je pojmenováno pět vybraných států – reprezentantů geografických regionů. Oponentu chybí hlubší zdůvodnění výběru Lotyšska (za který region?), které je navíc historicky tvořeno dvěma samostatně se rozvíjejícími populacemi Lotyšů a etnických Rusů. Následuje popis ukazatelů měřících úroveň demografického stárnutí, oponent má připomínku k výběru metody shlukové analýzy, protože tato metoda by se měla používat v případě (především) heterogenních proměnných, zkoumání podobnosti zemí na základě profilu úmrtnosti pomocí intervalové délky života tímto případem příliš není. Případně je možné zvolit postup nejprve redukovat korelované proměnné (faktorová analýza) a teprve ve druhém kroku na nově vytvořené proměnné použít metodu shlukové analýzy.

Čtvrtá kapitola obsahuje celou řadu ilustrativních grafů, autor ve své práci vedle analýzy reprezentantů regionů (viz výše), zpracovává data snad všech evropských států (tab. 3). To je jistě chvályhodné, zdůvodnění přechodu od reprezentantů regionů k státům oponent v textu nenalezl. V další části této kapitoly je provedena podrobnější analýza reprezentantů jednotlivých geografických regionů, v závěru je pak shrnut vývoj evropského obyvatelstva jako celku. Některá tvrzení v této části jsou poněkud zjednodušující: předcházení degenerativním chorobám změnou životního stylu (s. 78) problém nevyřeší, podobně omezení spotřeby tabáku nebo lepší stravovací návyky (s. 80) ve snížení na nemoci oběhové soustavy, byť je souvislost zřejmá.

V páté kapitole logicky navazuje na předchozí, autor v ní popisuje současný stav úmrtnosti v Evropě. Těžiště výpočtu spočívá v aplikaci shlukové analýzy, když pro jednotlivé státy jsou použity intervalové délky života po patnáctiletých věkových intervalech. Oponent má pouze výhrady k aplikaci momentových měr (viz tab. 9 a 10) na intervalovou délku života, protože to je relativní ukazatel (viz s. 33), mnohem vhodnější by byly kvantilové míry, jako je medián, (kvartilové) rozpětí, ap. Podobná statistická výhrada je k deskriptivním statistikám popisujícím omezení na každodenních činnostech (např. tab. 13), protože se jedná o kvalitativní údaje a výpočet průměru lze jen těžko interpretovat. Zde by opět byly vhodnější kvantilové míry (i modus).

Následuje závěrečná kapitola, autorovy poznatky jsou vcelku logické mají oporu v literatuře, opět jsou zde ale určitá zjednodušení: velké rozdíly mezi západní a východní Evropou (s. 120) v úrovni kojenecké úrovni existovaly i před padesáti lety, mezi současnými chorobami, které mají svůj význam, chybí neurodegenerativní choroby (mimo jiné jako důsledek populačního stárnutí).

Nedostatkem práce je bohužel velké množství překlepů, občas i gramatických chyb, které se táhnou celou prací. Autor však prokázala dobrou schopnost samostatné práce, jak z oblasti analýzy, tak i syntézy demografických jevů a navrhuji proto tuto práci k obhajově.

Ing. Jaroslav Kraus, Ph.D.

2. září 2016